

บันทึก

เรื่อง การจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกที่ได้ทะเบียนลงชื่อในโฉนดที่ดินแล้ว
(กรณีผู้จัดการมรดกซึ่งศาลแต่งตั้งหรือโดยพินัยกรรมตาย เจ้าพนักงานที่ดิน
จะจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกตามคำขอของทายาทได้หรือไม่ หรือจะ
ต้องให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกเสียก่อนตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๒๗)

กรมที่ดินได้มีหนังสือ ที่ มท.๐๗๑๒.๑/๑๗๕๔๘ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า กรมที่ดินมีปัญหาเกี่ยวกับกรณีที่ผู้จัดการมรดกโดยศาลแต่งตั้งหรือโดยพินัยกรรมได้จดทะเบียนลงชื่อเป็นผู้จัดการมรดกลงในโฉนดที่ดินแล้ว ต่อมาผู้จัดการมรดกตาย ทายาทจะนำหลักฐานการตายมาแสดงเพื่อขอจดทะเบียนเลิกเป็นผู้จัดการมรดกและทายาทนั้นจะขอรับมรดกต่อไปโดยไม่ประสงค์จะแต่งตั้งผู้จัดการมรดกขึ้นใหม่อีก กรณีดังกล่าวนี้ เจ้าพนักงานที่ดินจะจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกนั้นตามคำขอของทายาทได้หรือไม่ หรือจะต้องให้ทายาทไปขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกเสียก่อน และถ้าหากเจ้าพนักงานที่ดินสามารถจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกได้ตามคำขอของทายาท เมื่อจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกแล้ว จำเป็นต้องตั้งผู้จัดการมรดกคนใหม่มาแทนหรือไม่ หรือทายาทขอรับมรดกต่อไปได้โดยไม่ต้องมีผู้จัดการมรดก

ปัญหานี้กรมที่ดินได้เคยหารือกรมอัยการมาแล้ว และกรมอัยการได้แจ้งความเห็นให้ทราบตามบันทึก ที่ ๑๕๙/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๖ ความว่า ผู้จัดการมรดกที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาลต้องอยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ถ้าจะออกหรือเปลี่ยนตัวก็จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๒๗ คืออย่างน้อยน่าจะจะต้องได้รับอนุญาตจากศาล และแม้จะเป็นกรณีที่ผู้จัดการมรดกตายก็ยังคงเห็นว่า ทายาทจะแบ่งมรดกกันเองไม่ได้ เพราะแม้ว่ามรดกจะตกทอดมายังทายาทก็จริง แต่เมื่อได้มีการตั้งผู้จัดการมรดกขึ้นก็ต้องถือว่าเป็นอำนาจของผู้จัดการมรดกที่จะให้ทรัพย์สินอะไรควรตกทอดมาได้แก่ใครและอย่างไร แม้ว่าเมื่อผู้จัดการมรดกตายความเป็นผู้จัดการมรดกจะเป็นอันสิ้นสุดลงก็ตาม แต่เพื่อเป็นหลักฐานในทางทะเบียนสมควรที่จะให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่าผู้จัดการมรดกนั้นตาย ซึ่งกรมที่ดินก็ได้วางระเบียบให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ถือปฏิบัติตามความเห็นของกรมอัยการดังกล่าวนี้ตลอดมา

ส่วนการหารือครั้งนี้เนื่องมาจากปรากฏข้อเท็จจริงว่า นายอนุกุล ประจวบเหมาะ ได้ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินกรุงเทพฯ สาขาพระโขนง ขอเลิกรายการจดทะเบียนประเภทผู้จัดการมรดก ซึ่งนางดัด ประจวบเหมาะ ได้จดทะเบียนลงชื่อเป็นผู้จัดการมรดกของนายกอบ ประจวบเหมาะ ตามคำสั่งศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คดีหมายเลขแดง ที่ ๕/๒๕๑๐ ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ในโฉนดที่ดินในเขตพระโขนงรวม ๗ แปลง โดยอ้างว่านางดัดฯ ผู้จัดการมรดกได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว พร้อมทั้งขอจดทะเบียนลงชื่อตนเองเป็นผู้รับมรดกในฐานะทายาท

โดยธรรมชาติของนายกอบฯ เจ้ามรดก ซึ่งถ้าถือปฏิบัติตามความเห็นของกรมอัยการดังกล่าวข้างต้น เจ้าพนักงานที่ดินก็ยังคงทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกให้ไม่ได้ ต้องให้นายอนุภูลฯ หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งตั้งผู้จัดการมรดกของนายกอบฯ ขึ้นใหม่ หรือถ้าไม่ประสงค์จะตั้งผู้จัดการมรดกอีกต่อไปก็ต้องขอให้ศาลสั่งว่าผู้จัดการมรดกเลิกหรือตายไปก่อนนายอนุภูลฯ จึงจะขอรับมรดกในฐานะทายาทต่อไป ซึ่งเรื่องทำนองนี้ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งและราษฎรผู้มาติดต่อขอจดทะเบียนได้โต้แย้งว่า เมื่อผู้จัดการมรดกตายไปแล้ว เหตุใดกรมที่ดินจึงวางระเบียบให้ผู้ขอไปร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกขึ้นใหม่ทั้งๆ ที่ไม่มีความจำเป็น เช่น ผู้จัดการมรดกจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทจนจะหมดอยู่แล้ว มีบางสิ่งบางอย่างเท่านั้นที่เหลืออยู่และไม่เป็นการยุ่งยากที่จัดการแบ่งกันเองได้

กรมที่ดินได้พิจารณาทบทวนเรื่องนี้แล้วเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๒๗ เป็นเรื่องการร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกเพราะผู้จัดการมรดกละเลยไม่ทำตามหน้าที่หรือเพราะเหตุอย่างอื่นที่สมควร หรือกรณีผู้จัดการมรดกลาออก จึงไม่ใช่การร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกเพราะเหตุการตายของผู้จัดการมรดก เมื่อผู้จัดการมรดกตายความเป็นผู้จัดการมรดกลิ้นสุดลงจึงเท่ากับไม่มีผู้จัดการมรดก อีกประการหนึ่งการที่จะขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกหรือไม่นั้น เป็นเรื่องความจำเป็นของทายาทไม่ใช่เรื่องที่ศาลเห็นเอง หากผู้จัดการมรดกตายและทายาทเห็นว่าหมดความจำเป็น ทายาทจะไม่ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกใหม่ก็ได้ ถ้าการแปลกฎหมายเป็นไปดังกล่าวข้างต้นแล้วในทางทะเบียนก็สามารถดำเนินการได้โดยให้ทายาทขอจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดก ซึ่งเมื่อได้จดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกแล้ว ทะเบียนในโฉนดที่ดินก็จะกลับไปเป็นชื่อของเจ้ามรดกตามเดิม ทายาทก็ย่อมจะขอจดทะเบียนโอนมรดกตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘๑ ได้ แต่การแปลกฎหมายเช่นนี้จะขัดกับความเห็นของกรมอัยการที่ได้กล่าวมาแล้ว กรมที่ดินจึงขอหารือว่า

๑. เจ้าพนักงานที่ดินจะจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกให้ตามคำขอของทายาทได้หรือไม่ หรือจะต้องให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกเสียก่อน

๒. ถ้าจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกได้ตาม ๑. เมื่อจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกแล้ว จำเป็นต้องตั้งผู้จัดการมรดกคนใหม่ขึ้นแทนหรือไม่ หรือทายาทจะขอรับมรดกต่อไปได้โดยไม่ต้องมีผู้จัดการมรดก

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๕) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวและได้ฟังคำชี้แจงจากผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมที่ดินและกรมอัยการ) แล้วมีความเห็นดังนี้

๑. สำหรับปัญหาแรก กรณีผู้จัดการมรดกตายก่อนจัดการทรัพย์สินเสร็จ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีบัญญัติไว้ แต่เมื่อพิจารณาจากมาตรา

๑๗๒๓^๑ ซึ่งบัญญัติให้ผู้จัดการมรดกต้องจัดการมรดกด้วยตนเองแล้ว เห็นได้ว่า การเป็นผู้จัดการมรดกมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการมรดกที่ตั้งโดยคำสั่งศาลหรือโดยพินัยกรรมหรือโดยความตกลงของทายาทก็ตาม เมื่อผู้จัดการมรดกตาย คำสั่งศาลที่แต่งตั้งผู้จัดการมรดกไม่มีผลต่อไป ความเป็นผู้จัดการมรดกจึงเป็นอันสิ้นสุดลงโดยไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลเพิกถอนตามมาตรา ๑๗๒๗^๒ เพราะการเพิกถอนผู้จัดการมรดกตามมาตรา ๑๗๒๗ ต้องเป็นกรณีที่มีตัวผู้จัดการมรดกอยู่แต่ผู้จัดการมรดกละเลยไม่ทำการตามหน้าที่หรือมีเหตุอย่างอื่นที่สมควร ดังนั้น เมื่อผู้จัดการมรดกตายและทายาทเห็นว่าไม่จำเป็นต้องขอตั้งผู้จัดการมรดกใหม่ ทายาทก็อาจร้องขอต่อกรมที่ดินให้ถอนชื่อผู้จัดการมรดกออกจากโฉนดที่ดินเพื่อขอจดทะเบียนโอนมรดกตามมาตรา ๘๑^๓ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินได้ และเมื่อเจ้าพนักงานที่ดินได้ดำเนินการสอบสวนแล้วก็อาจถอนชื่อผู้จัดการมรดกออกจากโฉนดที่ดินได้โดยไม่ต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนผู้จัดการมรดกก่อน

๒. สำหรับปัญหาที่สองที่ว่า เมื่อจดทะเบียนเลิกผู้จัดการมรดกตามคำขอของทายาทแล้ว จำเป็นต้องตั้งผู้จัดการมรดกคนใหม่แทนหรือไม่ หรือทายาทจะขอรับมรดกต่อไปได้โดยไม่ต้องมีผู้จัดการมรดกนั้น เห็นว่า เมื่อผู้จัดการมรดกตายทรัพย์สินมรดกที่อยู่ในอำนาจจัดการของผู้จัดการมรดกก็ตกเป็นกองมรดกซึ่งย่อมตกทอดแต่ทายาทตามมาตรา ๑๕๙๙^๔ และมาตรา

^๑ มาตรา ๑๗๒๓ ผู้จัดการมรดกต้องจัดการโดยตนเอง เว้นแต่จะทำการโดยตัวแทนได้ตามอำนาจที่ให้ไว้ชัดแจ้ง หรือโดยปริยายในพินัยกรรม หรือโดยคำสั่งศาล หรือในพฤติการณ์เพื่อประโยชน์แก่กองมรดก

^๒ มาตรา ๑๗๒๗ ผู้มีส่วนได้เสียหนึ่งคนใดจะร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดก เพราะเหตุผู้จัดการมรดกละเลยไม่ทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุอย่างอื่นที่สมควรก็ได้ แต่ต้องร้องขอเสียก่อนที่การป็นมรดกเสร็จสิ้นลง

แม้ถึงว่าจะได้เข้ารับตำแหน่งแล้วก็ดี ผู้จัดการมรดกจะลาออกจากตำแหน่งโดยมีเหตุอันสมควรก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล

^๓ มาตรา ๘๑ การขอจดทะเบียนสิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ซึ่งได้มาโดยทางมรดก ให้ผู้ได้รับมรดกนำหลักฐานสำหรับที่ดินหรือหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินพร้อมด้วยหลักฐานในการได้รับมรดกมายื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ถ้าหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินอยู่กับบุคคลอื่นให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเรียกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินดังกล่าวนั้นได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่สอบสวนพยานหลักฐาน และเชื่อได้ว่าผู้ขอเป็นทายาทแล้ว ให้ประกาศโดยทำเป็นหนังสือปิดไว้ในที่เปิดเผยมีกำหนดหกสิบวัน ในกรณีการขอจดทะเบียนสิทธิซึ่งกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๗๑ (๑) ให้ปิดประกาศ ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่ ที่ทำการกั้น และบริเวณที่ดินนั้นแห่งละหนึ่งฉบับ ถ้าเป็นกรณีการขอจดทะเบียนสิทธิซึ่งกระทำต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๗๑ (๒) ให้ปิดประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกั้น และบริเวณที่ดินนั้นแห่งละหนึ่งฉบับ

ฯลฯ

ฯลฯ

^๔ มาตรา ๑๕๙๙ เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แก่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมาย

๑๖๐๐^๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และทายาทมีสิทธิจะจัดการทรัพย์สินมรดกนั้นได้ เช่นเดียวกับมรดกที่ไม่มีผู้จัดการมรดก ดังนั้น การจะตั้งผู้จัดการมรดกใหม่หรือไม่ จึงสุดแต่ ทายาทจะพิจารณาเห็นสมควร ไม่จำเป็นต้องตั้งผู้จัดการมรดกคนใหม่ขึ้นแทนแต่อย่างใด

(ลงชื่อ) อมร จันทสมบุรณ์
(นายอมร จันทสมบุรณ์)
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พฤศจิกายน ๒๕๒๖

^๔ มาตรา ๑๖๐๐ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้